

Allmän obligationsrätt, 7.5.2023

Maxpoäng i förhöret: 20 p.

Maxpoäng (uppgift 1): 10 p.

Maxpoäng (uppgift 2): 5 p.

Maxpoäng (uppgift 3): 5 p.

Vid tentamen är det tillåtet att även använda sanakirja.fi-tjänsten.

Uppgift 1 (svarsutrymme 390 ord)

A beviljar B ett lån på 10 000 euro den 1 januari 2016, med vilket hon vill stödja B:s intresse för violinspel. Det avtalades att lånet skulle återbetalas den 1 januari 2026. Vidare avtalades det att om B slutar spela och säljer sin värdefulla Stradivariusfiol skulle lånet förfalla till betalning 30 dagar efter det att fiolen sålts. Den 1 januari 2020 meddelade B att han sålt sin fiol under samma dag. Samtidigt meddelade B att han för tillfället har lite ont om pengar på grund av en fuktskada i sin lägenhet. Därför klarar han nödvändigtvis inte av att betala tillbaka lånet den 31 januari 2020. A svarade inte på B:s meddelande.

Någon betalning syntes inte till men A tänkte godhjärtat att B betalar då han kan. A såg B en kort stund vid Musikhuset i samband med en konsert i december 2020 och frågade: du kommer väl ihåg din skuld? B kände sig besvärad av frågan och svarade att han har kommit hit för att njuta av kulturen.

I juli 2023 skickade A e-post till B och bad honom till slut betala sin skuld. B hävdade att skulden redan preskriberats eftersom det hade gått mer än sju år sedan den beviljades. B hävdade också att A inte hade visat någon vilja att driva in sin fordran under alla dessa år, med undantag av några enstaka vaga antydningar.

Ge ett motiverat svar huruvida B:s skuld har preskriberats.

Uppgift 2 (svarsutrymme 520 ord)

Hur uppstår ett försäkringsavtal och när inträder försäkringsgivarens ansvar? Hur upphör ett försäkringsavtal att gälla i olika situationer? (Norio-Timonen 2018)

Uppgift 3 (svarsutrymme 455 ord)

Offentligt samfunds skadeståndsansvar (Hemmo/Routamo-Ståhlberg)

Tehtävän 1 mallivastaus / Olli Norros

Havainnollisuuden vuoksi mallivastauksessa on erotettu värein toisistaan säännön kuvaus, säännön sovellus ja taustoittava teksti.

Tapauksessa on kyse eräpäivältään ennalta määrätyn mutta erääntymisehtoisen velan vanhentumisesta ja vanhentumisen katkaisusta. Yleisen vanhentumisajan pituus on VanhL 4 §:n mukaan kolme vuotta. VanhL 5.1 §:ssä säädetään siitä, että vanhentumisaika alkaa kulua eräpäivästä, jos se on velallista sitovasti ennalta määrätty. Tapauksessa velalle oli selvästi sovittu eräpäivä, 1.1.2025, joten velkaa on pidettävä VanhL 5.1 §:ssä tarkoitettuna eräpäivältään ennalta määrättyinä velkana. VanhL 5.2 §:ssä säädetään kuitenkin siitä, että jos velka voidaan vaatia suoritettavaksi ennen määrättyä eräpäivää velallisen sopimusrikkomuksen perusteella tai muun syyn johdosta, vanhentumisaika alkaa kulua, kun velka on eräännyttämistoimien johdosta eräännytynyt. Tapauksen velkaan on liittynyt eräännyttämisehto, joka on tullut sovellettavaksi B:n myytyä viulunsa. Osapuolten sopimuksesta seuraa, että velka on eräännytynyt maksettavaksi 31.1.2020, josta on myös alkanut kulua VanhL 5.2 §:n perusteella yleinen vanhentumisaika. Ellei velan vanhentumista ole katsottava katkaistun viimeistään 31.1.2023, velka on siis nyt (5.7.2023) vanhentunut.

VanhL 10.1 §:n mukaan velan vanhentuminen katkeaa muun muassa silloin, kun velkoja vaatii velalliselta suoritusta tai muutoin muistuttaa velallista velasta. Katkaisutoimelle ei ole määrämuotoa, joten suullisestikin esitetty katkaisutoimi voi olla tehokas. VanhL 10.2 §:n mukaan velan vanhentumisen katkaiseminen edellyttää kuitenkin sitä, että velka yksilöidään katkaisutoimessa. Tapauksessa A:n ilmaus ”muistathan velkasi” ei ole varsinaisesti yksilöinyt velkaa. Oppikirjassa on kuitenkin todettu, että jos osapuolten välillä on vain yksi saatava, jonka olemassaolosta kumpikin on tietoinen, puutteellisestikin yksilöityä katkaisutointa saatetaan olosuhteista riippuen pitää tehokkaana, jos todellista erehtymisen mahdollisuutta ei ole (Velvoiteoikeus, s. 520). Tapauskuvauksesta ei käy ilmi, että A:n ja B:n välillä olisi ollut mitään muuta velkaa. Myös B:n kiusaantuminen A:n muistutuksen jälkeen tukee käsitystä siitä, että B ymmärsi, mistä velasta on kysymys. Tämä tukee tulkintaa siitä, että A:n velkomus on ollut riittävä vanhentumisen katkaisemiseksi.

Velan vanhentumisen katkaisusta alkaa kulua uusi entisen pituinen vanhentumisaika (13.1 §). B:n velan vanhentumisen katkaisu tapahtui joulukuussa 2020, joten tästä ei ole vielä heinäkuussa 2023 kulunut kolmea vuotta. B:n velka ei siis ole vanhentunut.

Tehtävän 2 mallivastaus

Vakuutus sopimuslaissa ei ole säännöksiä siitä, miten vakuutus sopimus syntyy, joten sovellettaviksi tulevat yleiset sopimuksen solmimista koskevat normit, esimerkiksi oikeustoimilain säännökset. Vakuutus sopimus syntyy tarjouksen ja siihen annetun myöntävän vastauksen perusteella. Usein tarjouksen tekijänä on vakuutuksen hakija, joka

antaa tai lähettää vakuutuksenantajalle tarjouksen eli vakuutushakemuksen. Tarjouksen tekijänä voi kuitenkin olla myös vakuutuksenantaja, jolloin vakuutus sopimus syntyy vaikkapa siten, että vakuutuksen haluava maksaa tarjouksen mukaisen vakuutusmaksun.

Vakuutus sopimuslain 11.1 §:n mukaan lähtökohtana on, että vastuu alkaa, kun vakuutuksenantaja tai vakuutuksenottaja antaa tai lähettää hyväksyvän vastauksen toisen sopijapuolen tarjoukseen. Ajankohdasta voidaan myös yksilöllisesti sopia (esim. matkavakuutuksessa matkalle lähdön ajankohtaan).

Yleisiin vakuutusehtoihin otettu määräys 11.1 §:n pääsäännöstä poikkeavasta vakuutuksenantajan vastuun alkamisajasta ei ole lainmukainen.

Vakuutus sopimuslain 11.2 §:n mukaan vakuutuksenantaja vastaa myös hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen sattuneesta vakuutustapahtumasta, jos on ilmeistä, että vakuutuksenantaja olisi hakemuksen hyväksynyt.

Määräaikainen vakuutus päättyy sovitun määräajan eli vakuutuskauden päättyessä, mutta se voi päättyä myös muusta syystä kuin vakuutuskauden päättymisen vuoksi. Jatkuva vakuutus pitää aina irtisanoa.

Vakuutus voi päättyä vakuutustapahtuman sattumisen vuoksi esimerkiksi siksi, ettei vakuutettavaa riskiä enää ole (esim. henkilövakuutuksen vakuutettu on kuollut) tai siksi, että vakuutuksesta on jo maksettu koko vakuutuskorvauksen määrä. Vakuutus voi päättyä myös, kun siitä on maksettu ne vakuutuskorvaukset, joihin maksetut vakuutusmaksut ja niiden tuotto riittävät (joustavamaksuiset vakuutukset).

Vakuutus, johon on kertynyt säästöä, voi päättyä vakuutuksen takaisinostamisen vuoksi. Vakuutus voi päättyä myös vakuutetun omaisuuden luovuttamisen vuoksi.

Vakuutuksenottajalla on oikeus irtisanoa vakuutuksensa.

Vakuutuksenantajalla ei ole vastaavaa yleistä irtisanomisoikeutta, vaan vahinkovakuutuksen irtisanomistilanteet on lueteltu tyhjentävästi VakSL 15 §:ssä. Näitä ovat esimerkiksi väärin tai puutteellisten tietojen antaminen eikä vakuutuksenantaja olisi oikean asianlaidan tuntien myöntänyt vakuutusta, olosuhteiden olennaisesti vahingonvaaraa lisäävä muutos, jota vakuutuksenantajan ei voida katsoa ottaneen lukuun sopimusta päätettäessä, suojeleluohjeen tahallinen tai törkeä laiminlyönti taikka vakuutustapahtuman tahallinen tai törkeä aiheuttaminen tai väärin tietojen antaminen siitä tai vakuutusmaksun laiminlyönti 39 §:ssä kuvatulla tavalla jne.

Vakuutuksenantajalla on henkilövakuutuksissa oikeus irtisanoa vakuutus tapaturma- ja sairausvakuutuksissa vakuutusehtojen nojalla ja kaikenlaisissa henkilövakuutuksissa laissa luetelluissa tilanteissa (VakSL 17 §), jotka muistuttavat VakSL 15 §:n mukaisia tilanteita. Vakuutuksenantajan tekemälle irtisanomiselle on oltava hyvän vakuutustavan mukainen peruste.

Lisäksi mm. ryhmähenkivakuutukseen, eläkevakuutukseen ja henkivakuutukseen sisältyy omia erityissääntöjä.

Tehtävän 3 mallivastaus

Ks. Hemmo (2005) s. 79–89 ja Ståhlberg – Karhu (2014) s. 228–251 Julkisen vallan käytön ulkopuolelle jäävissä tilanteissa julkisyhteisön vastuu määräytyy samoin kuin muidenkin subjektien vastuu, eli kyse on lähtökohtaisesti normaalista tuottamuvastuusta. Arvioitaessa julkisyhteisön korvausvastuuta on siten ensin selvitettävä, onko kysymyksessä julkisen vallan käyttö vai muu toiminta (esim. julkisyhteisö sopimuspuolena, tosiasiallinen toiminta tms.).

Julkinen vallan käyttöä tulkitaan melko laajasti ja sen piiriin luetaan muitakin hallinnon toimintamuotoja kuin kansalaisten oikeuksiin välittömästi vaikuttavien päätösten tekeminen. Julkisen vallan käyttöksi on oikeuskäytännössä katsottu mm. kunnallisten ilmoitusten julkaisutavasta päättäminen (KKO 1983 II 163), rakennustarkastajan suorittama asemapiirroksen ja rakennuslupahakemuksen laatiminen (KKO 1986 II 6) ja rekisteriotteen antaminen (KKO 1989:4).

Julkinen vallan käyttöön liittyvä vastuu on normaalia tuottamuvastuuta, mutta lisäksi korvausvelvollisuuden syntyminen edellyttää VahL 3:2.2:n mukaan sitä, että ”toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu”. Käytännössä tämä ns. standardisäännös ei ole kaventanut julkisyhteisön korvausvastuuta (esim. päivähoitotapaus KKO 2001:93). Monissa ratkaisuissa sen sijaan todetaan, että toiminnalle kohtuudella asetettuja vaatimuksia ei ole noudatettu.

Jos korvausvaatimuksen kohteena on sellainen viranomaisen ratkaisu, johon voi hakea muutosta, ilman pätevää syytä muutoksenhaun laiminlyönyt vahingonkärsijä ei saa korvausta vahingosta siltä osin kuin vahinko olisi voitu muutoksenhaulla välttää (muutoksenhakuvaatimus). Tällöin on arvioitava, mikä muutoksenhaun todennäköinen tulos olisi ollut.

VahL 5:1:n mukaan julkisen vallan käytöllä aiheutettu puhdas varallisuusvahinko on korvattava. Jos kyse ei olisi julkisen vallan käytöstä, korvausvastuu edellyttäisi rangaistavaksi säädettyä tekoa tai erittäin painavia syitä, mutta julkisen vallan käyttö itsessään riittää korvausvastuun perusteeksi muiden korvausvastuun edellytysten täytyessä.

Kyseeseen voi tulla myös EU-oikeuden rikkomiseen perustuva vastuu (ja ihmisoikeusloukkauksesta aiheutuva korvausvastuu).

Julkisyhteisöllä on normaali työnantajan vastuu (isännänvastuu) sen työntekijöiden työssä aiheuttamista vahingoista.